

preje umerjena drugemu, ne njemu. Gologlav molí umazani klobuček pred se, proseč v jedno mer:

„Prosim, prosim!“

„Tje-le pojdi, vidiš, k oni gospôdi, ki prihaja todi mimo! To mora biti visoka gospôda in gotovo nama kaj dá!“ pravi hromi lajnar dečku.

Ne daleč od obeh stopa dvojica — gospod in gospa — drug ob drugem sloneč. Gospa je v najizbornejši, bledo-rdeči obleki, ki ima sto in sto umetno nabranih gub. Rokavi so napihnjeni kakor meh in život je tanek čez pas, da bi ga mogel s pestjo obseči. Glava stoji po koncu; na laseh, ki so v umetne valove in kodre nabrani in zviti, stoji majhen slamniček z buj-

nimi rožami in kolibriji. Da ne opalijo solnčni žarki bele kože, — drži v roci razprt svilnat, bel solnčnik.

Deček stopi s klobukom v roci pred to dvojico.

„Prosim vbogajme — — prosim. — Usmilite se naju!“

Kakor bi ne videla dvojica dečka in ne čula prosečih besed, — gre naprej, ne zmeneč se zanj. Ko pride mimo lajnarja, ki goni v jedno mer žalostne in vesele melodije, pravi dama so-progu:

„Oh, kako grd in oduren obraz je to!“

Lajnar čuje in úme besede, in lajna naprej, — le za trenutek obrne oko proti nebu in roka se mu strese. — — —

Nekaj ur v Pompejih.

(Spisal Fr. Kovačič.)

Ime Pompeji je znano vsem čitateljem, ki so le količkaj brali rimsko zgodovino. Komu je neznan tragični konec tega mesta, kakor nam ga je prav klasično opisal Plinij Mlajši v dveh listih¹⁾ na svojega prijatelja in zgodovinarja Tacita? Strašno bruhanje Vezuva je leta 79. po Kr. r. opustošilo prekrasno kampanjsko ravnico na jugu od Napolja in za vselej pokopalo cve-toča mesta: Pompei, Stabiae in Herculanium.

Še bolj, kakor oni strahotni dogodek, mikajo zgodovinarja in starinoslovca silne razvaline, ki novejši čas zopet vstajajo iz pepela. Zlasti v Pompejih izkopanje lepo napreduje, dočim je v Herculaniu delo veliko težavnejše in počasnejše, ker se je lava razlila čez mesto in se strdila v neprebitno skorjo. Sicer so pa tudi Pompeji bili znamenitejši kakor Herculanium in Stabiae, zatorej bom govoril le o njih. Nikakor naj ne pričakujejo cenjeni čitatelji, da jim podam natančen opis pompejskih razvalin. K temu bi trebalo obsežnih študij in dolgotrajnega preiskovanja, kar meni ni bilo dano, ker nisem imel mnogo časa odmenjenega za Pompeje. Tudi bralcem bi menda ne ugajalo, ko bi posegal v vse posameznosti.

Le nekaj ur sem se mudil med razvalinami pompejskimi, vendar sem se naučil o rimskih starožitnostih več, kakor poprej cela leta iz knjig. — V Pompejih smo v pravem pomenu na klasičnih tleh. Dolga stoletja so izginila pred nami, in mahoma smo se predstavili v 79. leto po Kr. r. Starorimsko življenje, rimske

hiše, ulice, templi, gledišča, umetnost in razkošje — vse je tu, kakor bi bili gospodarji šele včeraj zapustili svoje domovje. — Cesar nam niso ohranile Atene, niti sam Rim, to vidimo v Pompejih.

Večji del pompejskega mesta je še pod zemljo, le nekaj čez tretjino je izkopanega; ostale dele še pokrivajo debele plasti pepela in drobnega kamenja. Vendar se dobro pozna, kod se je razprostiralo mesto. Jajčasti tloris se razteza od izhoda proti zahodu.

Mesto je imelo trdno obzidje in osem vrat: Porta marina, porta Herculana, porta Stabiana, Nuceria, Sarniana, Nolana, Capuana in Vesuviana.

Skozi „porta marina“ stopimo v mesto. Takoj pri vhodu na desno je najhnen muzej v treh sobanah. — V prvi dvorani vidimo različno posodje in pohištvo, ki pa ni vse pristno, ampak so vmes tudi natančni posnetki po vzorcih (modelih), ki so se našli vtisnjeni v pepel, dočim je predmet sam strohnel. Tu in tam so tudi kosci kamenja z napisi. V drugi dvorani zapazimo lepo sliko na „fresco“: Narcissa, kako se ogleduje v mlaki. Po policah je razvrščeno kuhinjsko posodje, svečniki, svetilnice, različni nakraski itd. V jedni omari vidimo ožgane kruhe in fige, katere so našli po kuhinjah.

Tretja dvorana je posebno zanimiva. Po sredi stojé steklene omare in v njih človeška trupla, žrtve strašne nesreče. Vsi so skoro grozno zviti, na obličju se poznajo sledovi strašne smrti. Nekateri ležé stegnjeni na hrbtu, drugi na obrazu, tretji so čisto zasukani. Samo jeden ima nena-

¹⁾ Plinii Epistolae: lib. VI., ep. 16, 20.

vadno mirno obličje, kakor bi spal; roko je podložil pod glavo, na licu se pozna vsaka poteza.

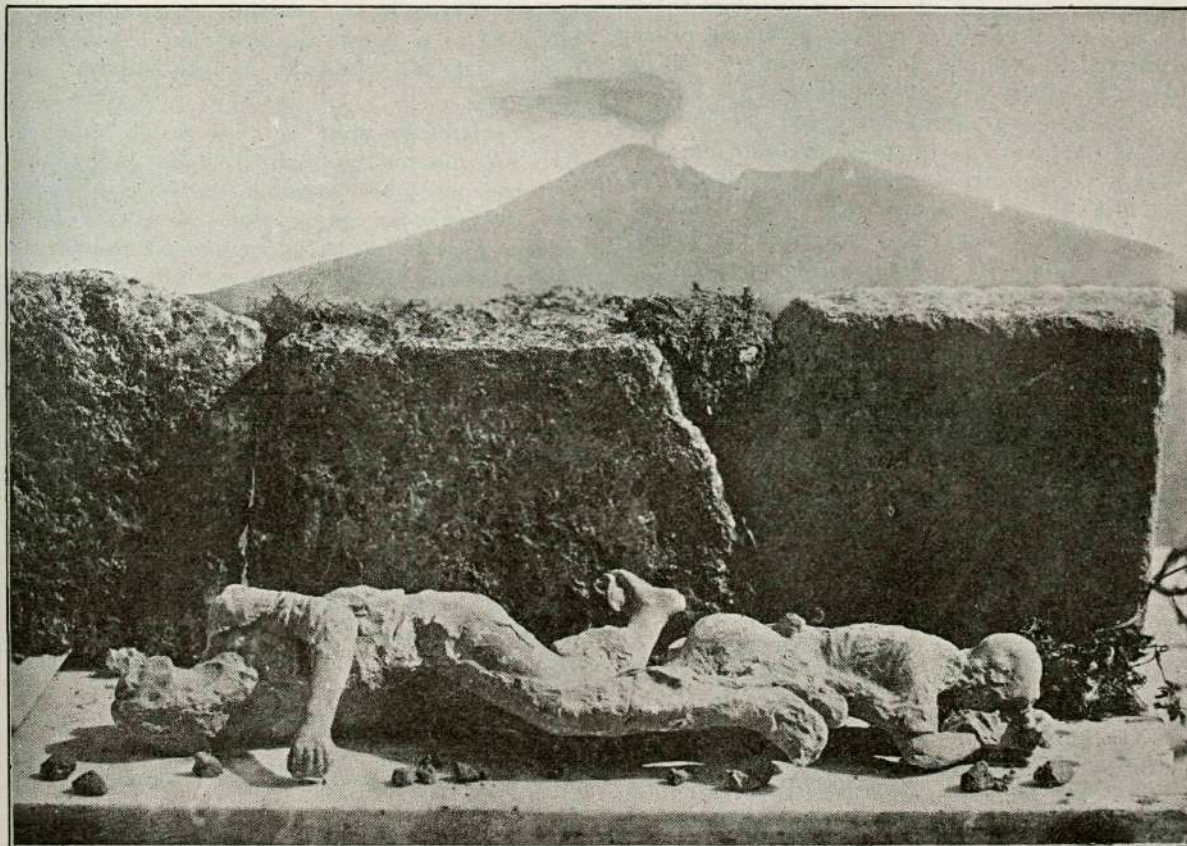
V jedni omari vidimo dve ženski trupli, mater in hčerko. Ti dve nam predstavlja naša slika. Pri nekaterih se natančno pozna vsak zavoj obleke, vsaka kita lās, da, vsaka poteza na licu.

To pa niso goli okostnjaki.

Po strašni katastrofi so silni nalivi premočili drobni pepel; tako je nastala gosta žlindra, ki se je tesno prijela vsakega predmeta in tudi

človeških trupel. Pozneje se je strdila, truplo se je osušilo in deloma strohnelo, a v pepelu so ostali natančni odtiski. Pod vodstvom umnega arheologa Fiorellija so pri izkopavanju prav varno odprli take votline in praznino prav spretno zalili s sadro (gipsom). Ko se je strdila, odlučili so skorjo in dobili prav natančne posnetke človeških trupel. Tu in tam še molé kosti iz sadre.

Pompeji so imeli kakih 20.000 prebivalcev; verjetno je, da si je večina rešila življenje, ker

Ženski trupli v Pompejih.

so doslej v mestu našli le kakih 130 trupel. V neki kleti so našli 18 moških in ženskih okostnjakov; najbrž so iskali ondi zavetja, a našli so smrt. V gladijatorski vojašnici so našli 60 trupel; ubožci so bili na nogah priklenjeni in niso mogli uteči. Pred mestnimi vrati so še našli vojake na straži, ki so levo roko držali na ustih. V splošni zmešnjavi so jih pozabili odpoklicati, brez povelja pa niso smeli zapustiti svojega mesta. Tako ostra je bila rimska vojaška postava!

Pompejski muzej je nastal šele novejši čas, poprej so vse važnejše predmete spravljali v

„Narodni muzej“ v Napolju, ki je prav zaradi pompejskih starin jeden izmed najmenitnejših v Evropi. Velikanske dvorane so tamkaj napolnjene z vsakovrstnim orodjem, kipi, freskami, napisi in celó rokopisi iz Pompejev in Herkulana.

Rokopisi so sicer mnogi sežgani, vendar, ker je tvarina bila trdna in so polagoma stléli pod pepelom, so ostali celi in se še dadó za silo čitati.

Našli so se jako dragoceni zvitki (*Κόλινδρος*, volumen, Rolle) iz „papyrusa“, a najznamenitejše so Francozi in Angleži odnesli v Pariz

in v London. Največ jih je iz pergamena (membrane) z uncijalnim in kurzivnim pismom, v grškem in latinskem jeziku.

Jako važne so pompejske izkopine v umetniškem oziru, zlasti za poznavanje slikarstva. Grških in rimskih slik se nam je jako malo ohranilo. Vemo sicer, da so imeli zlasti Grki imenitne slikarje, toda njihova dela so propadla in tako bi poznavali staro slikarstvo le po imenu, ko bi se nam ne bile ohranile neštevilne slike v pompejskih razvalinah.

Ne moremo sicer reči, da so te slike iz prave klasične dōbe, ali da so od najmenitnejših umetnikov; tudi niso pristno grško niti pristno rimsko delo, vendar so jako znamenite za poznanje slikarstva v prvem stoletju po Kr.

Pompeje so ustanovili v sivi davnini Oski, italško pleme; a že zgodaj se je mesto pogrčilo, kakor mnoga druga mesta v južni Italiji. Ko bi bilo pri tem ostalo, imeli bi tukaj ostanke prave grške umetnosti. Toda Sulla in pozneje cesar Avgust sta naselila ondi mnogo svojih veteranov, tako da se je mesto čisto polatinilo. Razven tega je še strašni potres l. 63. in 64. skoro do tal porušil naše mesto. Ponesrečeni prebivalci so potem kar v naglici popravljali razdrto domovje in tako je v stavbarstvu in slikarski umetnosti nastala prava zmešnjava.

Pri popravljanju se ni gledalo toliko na zahteve umetniških zakonov, ampak bolj na praktično stran, blesteči lišp, zložnost in razkošje. Delali so po takratnem vkusu, in tako so Pompeji dobili nekako „moderno“ lice.

Rimski cesarji so s svojimi velikanskimi zgradbami ustvarili nov vkus v rimskem cesarstvu. Grška umetnost je stopila v službo razkošnih imperatorjev. Seveda, ob času, o katerem govorimo, je stala še na visoki stopinji, vendar bolj in bolj prevladuje lišp, pretirano, uprav potratno okrasje (dekoracija). V umetnost se vedno bolj vsiljuje alegorija, ki je polagoma odvezla umetnosti višji vzlet in jo potegnila do nizkotne površnosti in plitvosti.

Ker se je zidalo silno veliko, prevladalo je napósled rokodelstvo nad pravo umetnostjo.¹⁾ Zlasti v Pompejih se lahko spozna, da so delali bolj rokodelci kakor umetniki, in da so z delom hiteli. Vendar ni še bilo gotovo popravlanje, ko jih je dohitela katastrofa.

Slikarji so tudi delali urno in po svojem vkusu. Barve so nenavadno žive, rekel bi, „kri-

čeče“, stene rdeče pobarvane z obilnimi narkraski iz rastleinstva in živalstva, posebno venci so narejeni jako bujno.

Več slik je zvedenih po istih vzorcih, tako, da natančen opazovalec lahko razsodi, v katerih hišah je delal isti mojster. Kakor se vjemajo barve z živahno domišljijo starih prebivalcev in z razkošno lepoto pompejske okolice, tako pa so tudi podobe same prikladne duhu svojega časa. Že tukaj smemo reči, kar se je malo pozneje kazalo v slikarski umetnosti v obče, da je zlasti stenska slikarija postala dekla razkošja.¹⁾ Treba je še pomisliti, da so Pompeji bili pred vsem mesto za zabave in veselo življenje, kjer so se shajali rimski bogatini in lahkoživci.

Znamenitejšje slike so posnete po vzorcih starejših umetnikov, predmet imajo največkrat iz rimske ali grške mitologije, a vidijo se tudi prizori iz vsakdanjega življenja. V veliki večini nimajo posebne estetične vrednosti, ampak le zgodovinsko, vendar so vmes tudi prav dovršeni proizvodi. Zlasti so mični majhni, našim angelčkom podobni geniji. Pri vseh slikah prevladuje nagota.

Občudovati moramo nenavadno izurjenost starih slikarjev v prirejanju barv. Koliko stoletij so bile njihove slike pod zemljo, a vendar so še tako žive! A sedaj, ko so zopet odkrite, jim močno škoduje zrak in solnce, zatorej so boljše odlučili in prenesli v napoljski muzej. Posebno krasne slike so prišle na dan šele predlanskim v novoizkopani hiši, ki se sedaj imenuje „Casa nuova“ in stoji blizu mestnega obzidja na vezuvski strani. Ker je bila še dobro ohranjena, so jo „restavrovali“, t. j. uredili tako, kakoršna je bila po priliki starorimska hiša. V notranjem dvorišču, za „tablinijem“ so celó nasajene cvetlice, kakor je bila v rimskih hišah navada.

Slike v tej hiši so nenavadno velike in lepe, a večinoma tudi nespodobne. Na rdečem dnu so naslikani različni prizori in obrtnega življenja, rastline, venci, okolice, ptice, majhni geniji in otroci, ki se igrajo.

Obiskovalci občudujejo dovršeno perspektivo, krasno razvrstitev, svežost in živahnost v posameznih osebah. (Konec.)

¹⁾ Dr. Nikolaus Sorg: Geschichte der christlichen Malerei. Regensburg 1853, str. 21: „In der Kaiserzeit finden wir die Wandmalerei als Dienerin des Luxus vorzugsweise geübt.“

¹⁾ Gl. Reumont: Geschichte der Stadt Rom, Berlin 1867., I. str. 335.

Nekaj ur v Pompejih.

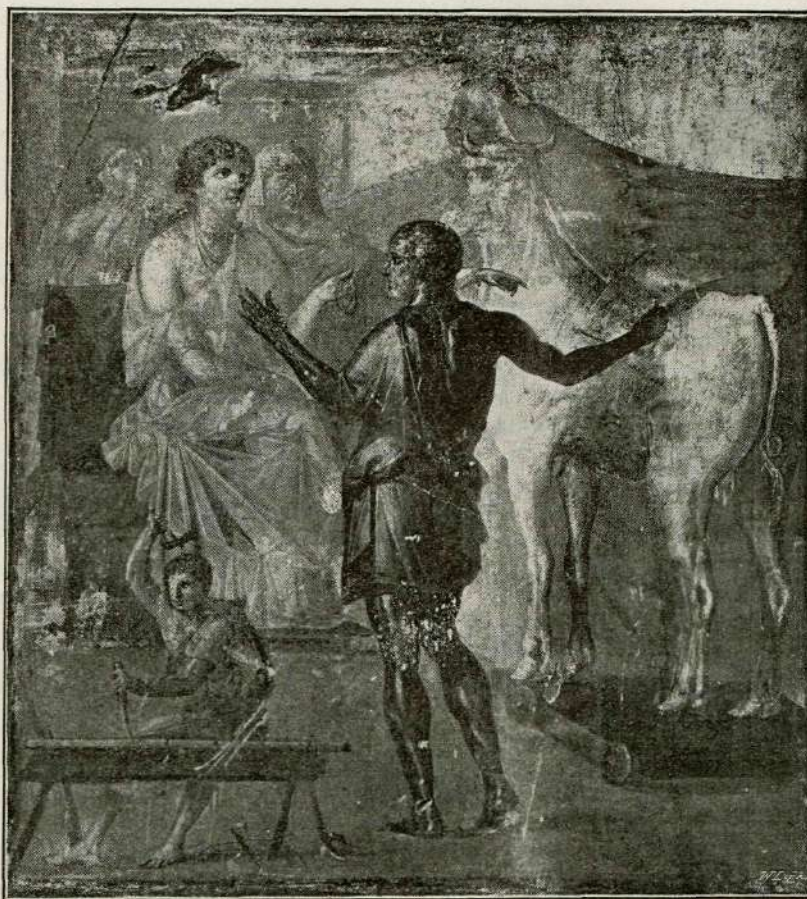
(Spisal Fr. Kovačič.)

(Konec.)

Naša tukajšnja podoba nam predstavlja največjo in najlepšo sliko v „Casa nuova“. — Izenadilo me je, da sem našel v Pompejih, zlasti v „Casa nuova“, dokaj slik, katere sem že prej večkrat opazoval v rimskih katakombah. — Odkod ta sličnost, da, skoro enakost? Ne

morem si kaj, da ne bi izpregovoril tukaj o tem velezanimivem predmetu.

Kakor so krščanski apologetje in sv. očetje z orožjem grške modrosti branili in razlagali razodete resnice, kakor je cerkev na podlagi rimskega državnega prava sezidala velikansko

Slika v „Casa nuova“ v Pompejih.

poslopje svojega kanoničnega prava, tako se je tudi krščanska umetnost, zlasti iz početka, naslanjala na oblike grško-rimskih umotvorov, kar je tudi čisto naravno.

Krščanski umetniki so imeli poganske učitelje, sami so morda bili iz početka pogani, dobili so grško omiko, v obče živeli so v grško-rimskem duševnem ozračju. Zatorej se ne moremo strinjati z mnenjem nekaterih pisateljev,

ki hočejo zanikati vsak upliv grško-rimskega klasicizma na staro krščansko umetnost v katakombah.¹⁾ Rajši pritrdimo učenemu, žal, ne-

¹⁾ Med temi, se zdi, da je že prej omenjeni Sorg, ki (str. 24.) priznava sicer, da so se krščanski umetniki likali na grških vzorih in „ne vedé“ posnemali starinske oblike, vendar pravi: „Es findet ein wesentlicher Unterschied zwischen antiker und christlicher Malerei nicht bloss dem Inhalte, sondern auch der Form nach, statt.“

davno umrlemu arheologu Armelliniju, učencu slavnega Rossi-ja, da iz najstarejših slik v katakombah veje močno vpliv klasicizma tako gledé na lepoto v zlogu in jednostavnost v osnovi (konceptu), kakor v eleganciji in spretnosti okrasja.¹⁾ — Še manj se zlagamo z onimi, ki v pristranskem in slepem navdušenju za grško-rimsko umetnost odrekajo krščanski umetnosti vsako samostojnost. Četudi je krščanska umetnost odvisna od klasicizma v obliki, vendar gledé na vsebinó je popolnoma samostojna.

Vzvišene resnice krščanske vere, slikoviti prizori v sv. pismu, tipični dogodki in osebe stare zaveze, vse to je ponujalo krščanskemu umetniku toliko snovi, da mu ni trebalo iskati motivov v poganskem bajeslovju. Res, nahaja se tu in tam, a prav redko, kak bajesloven prizor n. pr. Orfej, a v čisto krščanskem pomenu.

Prvi krščanski umetniki so zlasti gojili simboliko. To so zahtevale že okoliščine, v katerih so živeli prvi kristijani. Da bi pogani ne zasmehovali njihovih svetinj, zakrivali so jih v simbolične podobe, ki so bile včasih izposojene od poganskih umetnikov. Cerkev sama je strogo zakrivala skrivnosti krščanske vere (disciplina arcani). — In prav takih slik vidimo v Pompejih mnogo, katere imajo v katakombah simboličen pomen.

V pompejskih hišah se vidi pogostoma naskikan golob. Največkrat je menda le nakras, sicer pa je golob v poganski umetnosti simbol Venerin. Tudi krščanski umetnik je porabil to nežno živalco in sicer prav po vzoru poganškega slikarja: ali zanj ima čisto drug pomen. Krščanski slikar je imel v mislih besede Kristusove: „Bodite preprosti kakor golobi“, zato je pomenja golob preprostost in nedolžnost. — Večkrat vidimo goloba, kako je Noetu v kljunu prinesel oljčno vejico v znamenje, da so vode odtekle; večkrat ga zopet vidimo nad tremi mladeniči v ognjeni peči. Tukaj je oznanjevalec veselja in znamenje mirú, kakor že Tertulijan razlaga: „A primordio divinae pacis praeco“ (od začetka oznanjevalec božjega mirú). Največkrat ga nahajamo v kamen zarezanega na grobovih in tu nam predstavlja dušo, ki se je preselila v večnost. Pod golobom je včasih napis: „Spiritus tuus in pace“ (duh tvoj v miru).

Prav pogostoma nahajamo na pompejskih stenah pav. Tudi pav je včasih le dekoracija, sicer pa je bil v poganskem bajeslovju znamenje boginje Junone. Večkrat ga vidimo zraven oboževanih oseb (apoteoze) in tu pomenja ne-

minljivost, nesmrtnost. Na krščanskih grobovih pa je pav podoba vstajenja. Kakor pav izgubi svoje perje, pa mu zopet zraste novo, še lepše, tako se bodo tudi telesa rajnih jedenkrat prenovila.

Poganskim slikarjem je prav priljubljen feniks (phoenix), ki (po bajki) skoči v ogenj in zgorí, a potem še lepši vstane iz ognja. — Tudi v katakombah ga nahajamo; tu pomenja tudi prihodnje vstajenje mesa. V „Casa nuova“ se vidijo naslikane prav lepe ptice, ki zobljejo grozdje. Ravno to vidimo večkrat v katakombah: toda v poganskih hišah je to le okrasje, brez drugega višjega pomena, v katakombah pa je to podoba nebeškega veselja, katero uživajo duše rajnih. — Večkrat vidimo ptico, ki sedi na robu posode in zajema s kljunom iz posode jedi. Poganskim umetnikom je to nekaka igrača, a v krščanskem slikarstvu tudi to pomenja uživanje večnega plačila v nebesih.

Petelin pomenja v poganski umetnosti čuječnost, ker se je s petelinovim petjem začel dan. V krščanskih katakombah vidimo tudi petelina pogostoma, bodisi naslikanega ali kot relief na sarkofagih. Navadno stoji poleg svetega Petra in nas spominja njegovega zatajenja.

Kača se vidi večkrat v Pompejih, zlasti na lekarnah kot Eskulapovo znamenje, sicer pa je tudi Herkulov simbol. — V katakombah vidimo kačo zlasti na sarkofagih, a tukaj ima čisto drug pomen. Z ozirom na svtopisemsko pripovedovanje o izvirnem grehu je kača simbol hudega duha, sploh hudobije, prekanjenosti in greha.

Iz rastlinskega sveta vidimo včasih cele skupine, a posamezno nahajamo večkrat palmo, oljko in trto. V poganski umetnosti pomenjata palma in oljka, kjer nista golo okrasje, zmago in mir, pri kristijanih pa vedno pomenjata zmago mučencev in mir, ki ga sedaj uživajo, kar nam na vsaki stopinji v katakombah nanzanja tudi kratki pa globoki napis: „In pace“ (v miru). — Trta je v poganskem slikarstvu največkrat le okrasje, v krščanski umetnosti pa ima silno globok pomen. Z ozirom na Kristusove besede: „Jaz sem trta, vi mladike“, pomenja Kristusa samega. Večkrat vidimo na trti ptice, kar pomenja duše rajnih, ki v Kristusu počivajo.

Celó navadni okraski, podobni našim arabeskam, se vidijo v poganskih hišah in krasijo tudi oboke v katakombah. To velja zlasti o vencih. Pogani so rabili vence pri svojih svečanostih in bogoslužnih misterijah. Ostri Tertulijan je bil zaradi tega odločno proti temu, da bi kristijani rabili vence, češ, to je čisto pogansko. Vendar njegova ni obveljala; vence nahajamo že v najstarejših katakombah za znamenje zmage mučencev in večnolepe pomladi

¹⁾ „Le Catacombe Romane“, Roma 1880 str. 138. — Gl. tudi najnovejšo delo: Fr. Xav. Kraus, Geschichte der christlichen Kunst 1. Freiburg im Breisgau 1896, str. 87.

v drugem življenju. V Pompejih naletimo včasih na liro, v krščanskem slikarstvu je bolj redka — navadno na Orfejevih slikah —, a pomenja nebeško veselje. Na stenah poganskih hiš vidimo večkrat pomorske boje, ali tudi samo ladijo: v krščanski umetnosti pa pomenja ladija človeško življenje in boj, ki ga mora biti kristijan.

Najbolj me je pa iznenadila v „Casa nuova“ ta-le slika: trozob in na njem nataknjena riba. To je bilo znamenje pomorskega boga: a prav isto sliko vidimo tudi v katakombah sv. Kalista. No, ta sličnost je pa bolj slučajna. V krščanski umetnosti je to najstarejše znamenje križa. Prvotno so slikali sidro, kar je pomenilo vero, potem so dostavljali ribo, kar pomenja vero v Kristusa križanega. Riba je izmed najimenitnejših simbolov v stari krščanski umetnosti. Riba, grški „ἰχθύς“, ima v sebi začetne črke besed: Ἰησοῦς Χριστός Θεοῦ υἱός σωτήρ (Jezus Kristus božji Sin Izveličar). Iz sidra se je pa razvil trozob, podoben našim vilicam. Križev v današnjem pomenu prvi krščanski umetniki niso smeli delati, ker so se pogani norčevali iz tega, da verujejo v Križanega.

Trozob z ribo je torej krščanskega izvora, a velika sličnost s pogansko sliko jednake vrste je kristijanom dobro služila. Če je kak nevernik naletel na tako krščansko sliko, ni prav nič vedel, kaj pomenja; še sklepati ni mogel iz tega da bi ondi bili kristijani.

Primerjajoč pogansko in krščansko slikarstvo, moramo občudovati moč krščanskih idej. Ko se je stari svet nagnil h grobu, ko so se začeli rušiti stebri, na katerih je slonela stara omika, ko je stara klasična umetnost hiralala in umirala, razvila se je v temnih hodnikih krščanskih katakomb nova moč, ki je človeški družbi vdahnila novo življenje, postavila temelj novi omiki in poklicala na vzvišeno delo nove, sveže narode.

Govoreč o umetnosti v Pompejih, ne smemo pozabiti mozaiki v. Boljši so sicer preneseni v Napolj, vendar jih je še tudi v Pompejih precej. Dočim se stenskim slikarjem po pravici očita površnost, lascivnost, neka lahkomišljenost, nahajamo med mozaiki v resnici izvrstna dela, lahko rečemo, cvet grške umetnosti te vrste. — V veži (vestibulum) vidimo lepo izdelan mozaik, ki nam predstavlja ležečega psa, ki ima tamkaj pri vhodu pač pomen hišnega čuvaja. Največ in najlepše mozaikje so pa našli v hiši „Fauna“. Tukaj so l. 1814. našli „kralja“ mozaikov, glasovito borbo Aleksandrovo, ki je sedaj v napoljskem muzeju, v dvorani „Flora“. To je brez dvombe najlepši mozaik, kar jih imamo iz starega sveta. Človek ne vé, kaj bi bolj občudoval: ali drastično predstavljanje, ali lične izraze posameznih oseb, ali predrzno skrajševanje,

kakoršno občudujemo pri mojstrih renesanške dobe.

Predstavlja nam bitko pri Issu. Aleksander je prodril do samega kralja perzijskega. Brat kraljev Oksathres je skočil v sredino in s svojim telesom varuje kralja. — Razjarjeni Aleksander ga prebode; sulica molí na drugi strani iz telesa. Konj kraljev je ranjen, drugi vojvoda mu dá svojega konja, da se reši, a kralj ves prestrašen in obupan gleda, kako padajo okoli njega najboljši vodje. Aleksander, Oksathres in kralj so tri glavne osebe. Aleksander je poln mladeniškega ognja, junaštva in samozavesti. V vročem boju mu je čelada odletela raz glavo. Prebodeni Oksathres se bori s smrtjo; kralj je na pobegu. Njegov pobočnik v strašnem obupu poganja konje. Druge osebe stojé v ozadju; nekateri obupani in prestrašeni, drugi pripravljeni za zadnji boj, češ: Da bi se udali!? Od ostale vojske se ne vidi nič. Okolico predstavlja le jedno suho drevo in jedna pečina. Celi prizor je poln, rekli bi, divjega življenja; opazovalcu kar sapo zastavlja, zdi se mu, da sliši obupni krik, rožljanje orožja, in da mu v nos udarja vonj po krvi. Konji in ljudje, živi in mrtvi, zdravi in ranjeni, vse je tako večje razvrščeno, da si človek boljšega ne more misliti. — Göthe pravi, da ga je ta mozaik nehoté spominjal Rafaelove Konstantinove bitke. Mislijo, da je mozaik ¹⁾ iz 2. veka pr. Kr. — V kiparstvu se je sicer našlo marsikaj zanimivega, kar pa vendar izginja pred drugimi umotvori, ki se nahajajo v Rimu in Napolju.

V stavbarstvu iščemo zastoj kaj izvirnega in klasičnega. Obiskovalec mora skrbno iskati, da najde ostanke prave grške umetnosti, ki so ostali še po potresu. Jedno najimenitnejših poslopij je bazilika, katero nam predstavlja naša slika na str. 89. To je bilo javno sodišče in neka vrsta borze. Dva reda stebrovja (na jedni strani korintski, na drugi jonski stebri) sta poslopje delila v tri ladije. Srednja je bila odkrita, stranski dve pa pokriti. Stranske stene so krasili polustebri. Na dnu je bil vzvišen prostor za sodnike, nad stebrovjem pa lože, da je vsakdo mogel poslušati sodne razprave.

Slika na str. 73. pa nam predstavlja glavni trg „forum civile“. Tukaj se je narod pompejskega mesta zbiral v svoje skupščine, tukaj so se razpravljali javni posli, tukaj so se stekale, kakor v Rimu, žile celega mesta. Veličasten je moral biti ta prostor v starih časih, ker še zdaj napravlja na gledalca globok utisek. Naokoli so silne razvaline, iz daljave pa gleda nanj resnobno stari orjak Vezuv. Na severni strani (na naši sliki proti Vezuvu) ga je zapiral

¹⁾ Ako mogoče, preskrbim o priliki dobro fotografijo tega dela.

Jupitrov tempelj, od drugih treh strani pa hodniki (porticus) z dorskim stebrovjem.

Na notranji strani še stojé nekaki podstavki, ki so nekaj nosili kipove znamenitih Pompejancev.

Tudi tukaj so še popravljali, kakor kažejo kupi tesanega kamena. Templov je veliko, pri nekaterih se še dádo razločiti posamezni deli, vendar nobeden ni klasičen. Ko bi hotel čitateljem podati sliko grškega templja, ne bi opisoval pompejskih hramov, marveč n. pr. Posejdonov tempel v Pestu, južno od Salerna, kateremu je jednak le še atenski Parthenon.

Gledišči sta v Pompejih dve, ki se prav nič ne razločujeta od enakih stavb po drugih

starih mestih. L. 63. ju je potres jako poškoval.

Zunaj mesta se nahaja amfiteater za gladijatorske borbe. Ima podobo elipse in je nekaka majhna slika rimskega koloseja. Tukaj so imeli igre ne le Pompejanci, ampak tudi prebivalci sosedne Nucerije. „Ob neki priliki so se sprli in pobili, kakor nam Tacit pripoveduje.¹⁾ Pompejanci so sicer zmagali, a rimski senat jim je na deset let prepovedal gladijatorske borbe. Hujše kazni ni mogel najti!

Ko bi hotel ostale zgradbe opisovati, zašel bi predaleč, povedal pa malo novega.

¹⁾ Ab excessu divi Augusti XIV., 17.

Ali bivajo ljudje na bližnji zvezdi Martu?

(Spisal dr. Simon Šubic, profesor na vseučilišču v Gradcu.)

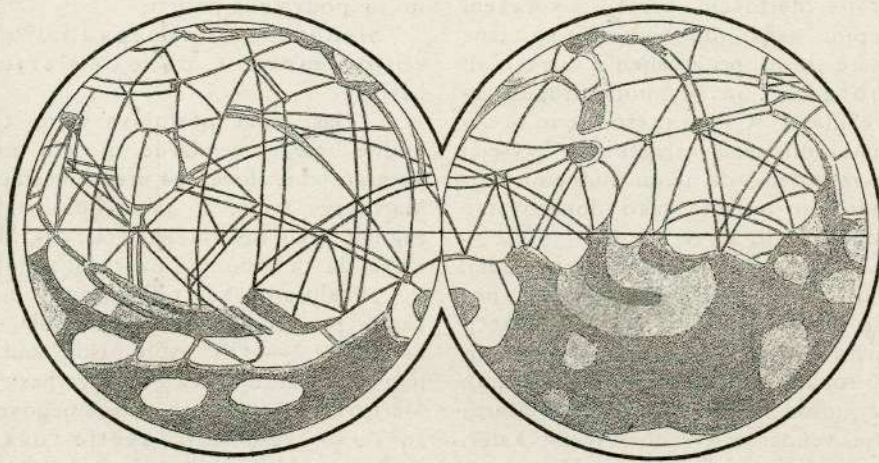
(Konec.)

Najznamenitejši pa so tisti prizori, pri katerih se črte — prelivu — tako izpremené, da vidimo namestu jedne po dvoje črt. Take dvojne črte se pokažejo večinoma po minuli povodnji severne polkrogle.

Kaj je vzrok, da se črte podvojé in kako se podvojé, to še ni dognano. Kar sem z vsem

dušnim in telesnim naporom doslej pozvedel o prečudni podvojitvi prelivov, to vama razložim, kakor sem si z dobro vestjo sam pretoľmačil to stvar.

V kratki dobi nekaterih dnij dobi namreč preliv ves izpremenjen obraz. Namesto jedne temne črte stopita na prizor dve, vštric

Dvojne črte na Martu.

tekoči, jednako dolgi črti. Tako popolnoma vštric tečeta ti črti, da bi dejal: šine na železni cesti imam pred očmi. Jedna teh črt stoji dostikrat ravno nad prejšnjim prelivom, druga na strani, pa je čisto nova. Ko se prikažeta ti dve črti, ni zapaziti več nikake nepravilnosti in nikake krivine starega preliva.

Včasih pa se prikažeta podvojeni črti na obeh straneh starega preliva ter gresta po svojih novih potih. Oddaljenost podvojenih črt (te od one) je kaj različna: nekatere stojé po 300 in več kilometrov vsaksebi, druge le po 50 in manj kilometrov; njihova debelost ali širokost pa se vrsti in izpreminja od trideset do kakih sto